

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

6 januari 2019

Liturgie 1

Orgelspel

Welkom en aansteken van de kaars

Lied 476 Nu zijt wellekome

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
Die hemel en aarde gemaakt heeft
Die trouw houdt tot in eeuwigheid
En die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
Van God onze Vader
En van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied

Inleiding

Vanmorgen is het 6 januari. De eerste zondag van het nieuwe jaar. Allereerst de beste wensen voor u allen. Heil en zegen, zal ik maar vroom zeggen. Maar daar is natuurlijk alles aan gelegen.

Een bijzonder jaar voor ons Remonstranten. Vier honderd jaar bestaan we. En we gaan – hoop ik – nog even actief als altijd verder. Want de boodschap die we hebben, het Evangelie, maar dan in vrijheid en verdraagzaamheid verteld, blijft toch even relevant als ooit!

Vandaag is het Driekoningen. Mark Hoos is bereid gevonden enige toepasselijke liederen voor vandaag te zingen. We zijn blij dat hij er is. We zijn blij met onze cantor-organist Aart Berfwerff die ons elke keer weer muzikaal inspireert en nu ook de tijd heeft gevonden om Mark te begeleiden. Al zal het eerste lied dat Mark zingt a capella worden gezongen.

Mark Hoos zingt:

Mustafa Bozkurt: Fikrimin ince gülü 'Tere roos van mijn gedachten'

Verootmoediging

Eeuwige God,

Week in week uit kunnen wij hier in uw kerk samenkomen. Zoeken we elkaar, zoeken we u. Zoeken we antwoorden in het leven.

Soms ontvangen we die. Soms ook niet. Soms gaan de grote verhalen aan ons voorbij. Zijn we allang blij, met een sprankje licht. Met een momentje van inspiratie, met een teken van hoop.

Soms voelen we het nadrukkelijker dat u ons draagt, dat u met ons bent.

We bidden tot u. We zoeken u, omdat we u nodig hebben. Ontferm u over ons. Wees met ons.

Dit uur, deze week, ons leven lang.

Amen.

Lied 527 Uit uw hemel zonder grenzen

Bijbellezing Mattheus 2: 1-12

Wijze mannen zoeken een kind

²1Jezus werd geboren in Betlehem, een stad in Judea. Herodes was op dat moment koning.

Niet lang na de geboorte van Jezus kwamen er wijze mannen in Jeruzalem aan. Ze kwamen uit het oosten, uit een ver land. ²Ze vroegen aan de mensen in Jeruzalem: ‘Waar is de koning van de Joden die kortgeleden geboren is? We hebben zijn ster gezien. Die kwam aan de hemel omhoog. En nu zijn we gekomen om de nieuwe koning te eren.’

³Toen koning Herodes dat hoorde, schrok hij vreselijk. Ook de andere mensen in Jeruzalem schrokken.

⁴Herodes liet alle priesters en wetsleraren bij elkaar komen. Hij vroeg aan hen: ‘Waar zal de messias geboren worden?’ ⁵Ze zeiden: ‘In Betlehem in Judea, want dat wordt al verteld in de heilige boeken. Daar staat: ⁶«Luister, Betlehem in Judea, jij hoort bij de belangrijkste steden van het land. Want uit Betlehem komt de leider van Israël. Hij zal zorgen voor het volk van God, zoals een herder voor zijn schapen zorgt.»’

De wijze mannen vinden het kind

⁷Toen liet Herodes de wijze mannen in het geheim bij zich komen. Hij wilde precies weten wanneer ze de ster voor het eerst gezien hadden.

⁸Daarna zei hij: ‘Ga naar Betlehem en zoek uit waar het kind precies is. Als jullie hem gevonden hebben, moet je dat aan mij komen vertellen. Dan kan ik ook naar hem toe gaan om hem te eren.’

⁹⁻¹⁰Na het gesprek met Herodes gingen de wijze mannen op weg. En opeens was daar de ster weer die ze al eerder gezien hadden. Toen ze de ster weer zagen, waren ze erg blij. De ster wees hun de weg. Hij bleef staan boven het huis waar het kind was.

¹¹De wijze mannen gingen naar binnen. Daar zagen ze het kind bij zijn moeder Maria. Ze knielden voor hem en eerden hem. Ze gaven hem de dure geschenken die ze meegebracht hadden: goud, wierook en mirre.

¹²'s Nachts kregen de wijze mannen een droom. In de droom zei God tegen hen: ‘Jullie moeten niet teruggaan naar Herodes.’ En dus gingen ze langs een andere weg terug naar hun land.

Mark Hoos zingt: *We Three Kings of Orient are*

(gemeente zingt refrein mee, als ze het aandurven)

We Three Kings of Orient are
Bearing gifts we traverse afar,
Field and fountain,
Moor and mountain,
Following yonder Star.

Refrain:

**O Star of Wonder, Star of Night,
Star with Royal Beauty bright,
Westward leading,
Still proceeding,
Guide us to Thy perfect Light.**

[GASPARD]

Born a KING on Bethlehem plain,
GOLD I bring to crown Him again,
King for ever,
Ceasing never
Over us all to reign.

Refrain

[MELCHIOR]

FRANK INCENSE to offer have I,
Incense owns a Deity nigh:
Prayer and praising
All men raising,
Worship Him GOD on High.

Refrain

[BALTHAZAR]

MYRRH is mine; its bitter perfume
Breathes a life of gathering gloom;—
Sorrowing, sighing,
Bleeding, dying,
Sealed in the stone-cold tomb.

Refrain

Glorious now behold Him arise,
KING, and GOD, and SACRIFICE;
Heav'n sings Hallelujah:
Hallelujah the earth replies.

Refrain

Preek

Op kerstavond begon ik de preek met de beschrijving van de aankomst van de wijzen uit het Oosten bij de kerststal van Brian en later bij die van Jezus. Vandaag gaan we weer verder. Wat zegt dat over bekende verhaal ons? Is het eigenlijk wel waar in historische zin. En zo nee, wat zegt het ons ten diepste. Hoe gaan wij ermee het nieuwe jaar in.

En inderdaad: hier hebt u vast de bekende drie delen van mijn preek te pakken:

1. Wat zegt het overbekende verhaal ons?
2. Is het historisch waar?
3. Hoe gaan wij ermee het nieuwe jaar in?

1. Wat zegt het verhaal ons?

Het verhaal van de drie wijzen of koningen uit het Oosten behoort tot de bekendste verhalen van de Bijbel. Op veel kerstkaarten, in twintig eeuwen kunstgeschiedenis en in de collectieve verhalenschat speelt het een rol. Drie wijzen of koningen komen uit het Oosten omdat ze via een ster gezien hebben dat er in Israel iets bijzonder gebeurd moet zijn. Een koningszoon is geboren. Ze melden zich bij Herodes. Daar in het paleis zou het toch gebeurd moeten zijn. Maar helaas: niets te melden daar. Schriftgeleerden verwijzen hen naar Bethlehem. Ga daar eens kijken! Misschien kom je daar verder. Gelukkig werkt de hemelse TomTom nog en zo komen ze in de stal aan. Ze aanbidden de nieuwe koning en geven wat bijzondere geschenk: Goud, wierook en mirre. Gewaarschuwd door een droom vertrekken ze via een andere weg. Niet meer langs Herodes, want die heeft kwade bedoelingen. Dat zal ook blijken: hij moordt in het gedeelte dat we niet gelezen hebben de jongetjes van Bethlehem uit. Het jonge gezinnetje is echter in een droom gewaarschuwd en verdwijnt naar Egypte en komt pas terug als de kust weer veilig is. Namelijk wanneer Herodes dood is.

So far, so good!

Maar wat zegt dat verhaal ons. Hoe kun je het actualiseren? Ik probeer even drie wegen...

De Oud-Katholieke theoloog en veelschrijver Peter-Ben Smit gooide deze weken een knuppel in het hoenderhok dat Facebook heet. Zou dit verhaal ons iets zeggen over het huidige vluchtelingenvraagstuk. Interessant hoe de buitenlanders zich netjes bij de overheid melden: de wijzen bij Herodes. Dan gaan ze niet voor aanbidding naar de Bethelkapel in Den Haag, maar naar Bethlehem. De vreemdelingen die zich netjes bij de overheid meldden, hoeven niet uitgezet worden. Ze vertrekken zelf. Zo is het ook met het jonge gezinnetje, dat naar Egypte vertrekt. En weer teruggaat, als het gevaar voorbij is.

Parallellen te over dus! En dan zou ik vanmorgen kunnen preken over de bijbelse noodzaak van goed voor vluchtelingen zorgen. Vraag is natuurlijk wel - hoe nuttig en nodig ook - of deze actualisatie recht doet aan wat de evangelist heeft bedoeld te zeggen.

Een notie die ook de moeite van het overwegen waard is, is het wereldomspannende element van het verhaal. Niet voor niets ziet de traditie drie verschillende koningen, met verschillende etnische achtergronden voor zich. Een van de koning zou donker gekleurd zijn. Dat moet toch betekenen, dat de boodschap van dit kind voor de hele wereld is. Geen boodschap voor een volk, exclusief en wel, maar de hele wereld zal er beter van worden.

Tenslotte zou je iets kunnen zeggen, over de cadeautjes die de heren brengen. Die staan natuurlijk model voor drie elementen in het leven van de Messias: goud voor het koningschap, wierook voor het priesterschap en mirre – een kruid waarmee gebalsemd wordt – voor het martelaarschap. Het goddelijke laat zich zien in drie elementen van de wereld: de macht, de inspiratie en het slachtofferschap. U begrijpt,

deze weg gaan we verder exploreren als we wat dichterbij Goede Vrijdag en Pasen komen.

Blijft voor dit moment even staan, dat het een boeiend verhaal is, met veel kanten. Waar je dus heel veel mee aan zou kunnen. Maar zonder problemen is het ook niet.

2. Historisch waar

Want misschien is het, en daarmee kom ik bij deel twee van mijn preek, wel problematisch hoe historisch waar het allemaal is. Nog maar een paar jaar geleden organiseerde de universiteit Groningen een multidisciplinair congres. Reuze boeiend. Bij elkaar kwamen astronomen, kenners van klassieke astrologie, maar ook bijbelwetenschappers en andere godsdienstwetenschappers. Zoals altijd werd aan astronomen gevraagd om uit te leggen wat die ster van Bethlehem geweest zou kunnen zijn. Ik heb te weinig opgelet bij de natuurkundelessen op de middelbare school om daar iets zinnigs over te kunnen zeggen. Maar u begrijpt: er zijn allerlei visies over welke sterren en planeten in een bijzondere positie stonden die astrologen toen enthousiast zou kunnen maken.

Nieuw was hoe bijbelwetenschappers lieten zien, dat er in die tijd gedacht werd over de vraag of sterren aan de hemel iets zouden kunnen bevatten van de aankondiging van de geboorte van een bijzondere koning. In het Oosten zijn daar bronnen voor teruggevonden. Al te enthousiaste – en dat zeg ik als kritische bijbelbeschouwer – theologen trokken hieruit de conclusie dat het verhaal dus wel waar moest zijn. Zij achtten het waarschijnlijk dat er inderdaad drie geleerden – dat betekent het Griekse woord eigenlijk – op pad gegaan zijn.

Een vernieuwende gedachte, maar voor mijn gevoel wel een al te enthousiaste. Want als je eerlijk bent, zegt het feit dat men toen dacht aan de voorspellende kracht van enige hemellichamen, natuurlijk niets

over het feit dat er mensen in beweging zouden zijn gekomen. En alle andere elementen van het verhaal passen zo goed in de theologie van Mattheus, dat het onwaarschijnlijk is dat het waar is.

Naar alle waarschijnlijkheid is Jezus niet in Bethlehem geboren. Er zijn geen wijzen op pad geweest, er heeft geen kindermoord plaatsgevonden en Jezus is ook niet met zijn ouders naar Egypte gevlucht. Allemaal te verklaren uit de overwegingen van de Evangelist, die graag oudtestamentische teksten in vervulling laat gaan. Allerlei elementen haalt hij uit zijn context om het allemaal maar te laten passen.

Kortom: weinig geschiedenis, maar wel veel boodschap.

Want Mattheus componeert zijn hele Evangelie en dus ook dit verhaal, om een boodschap over te brengen. Een boodschap die zich simpel laat samenvatten: de Heiland der wereld, die door het jodendom werd verwacht, heeft toen geleefd en heeft de wereld definitief veranderd. Die boodschap druipt van elke pagina in zijn boek af. Die boodschap heeft hem enthousiast gemaakt en de miljoenen en miljarden mensen die het verhaal daarna lezen.

Dus waar of niet: het stelt wel wat voor.

3. Echte vraag

De echte vraag is natuurlijk wat wij met zo'n boodschap aan moeten. De verering van een kleine baby in een stal waarin hij niet geboren is, door een paar al dan niet imaginaire wijzen uit het Oosten is misschien niet iets wat ons direct in beweging zet. Tegelijkertijd is het wel zo, dat die baby, eenmaal groot geworden, vele mensen in beweging heeft gezet. We lezen nog steeds verhalen over hem. Zijn woorden inspireren ons en kunnen ons steeds opnieuw een nieuwe kijk op de wereld geven.

Want is dat niet het meest verrassende van het verhaal van Jezus? Dat we er naar 2000 jaar nog steeds door geraakt worden? Dat we horen,

over een mens die anderen werkelijk ziet staan. Die doorvraagt naar de werkelijk mens, of die nu eenzaam, ziek of zondig is. Dat valt bij Jezus allemaal weg. Hij ziet de mens, zoals die door God bedoeld is. Een mens die tot zijn recht mag komen. Een mens die mag leven, ook al zit hij in een doods bestaan. Een mens die weggetrokken wordt uit alles wat hem tegenhoudt om werkelijk wat van zijn leven te maken.

Jezus ziet mensen staan. Heeft mensen lief. Laat zien, dat iedereen het waard is om lief te hebben. Ten diepste zegt hij tegen iedereen: je mag er zijn. Wat je vastgeklemd houdt, je ketenen, je verdriet, je zorgen: je mag ze loslaten. Ze horen niet bij jou. Je bent je zorgen niet. Je bent een geliefd mens.

Tegelijkertijd roept hij ons mensen op om zo te leven. Om zo naar onze medemensen – en vaak nog meer nodig ons zelf – te kijken. Om mensen niet af te schrijven, maar om ze tot hun recht te laten komen. Om zo andere mensen te behandelen, als je zelf behandeld wilt worden. Wie dat doet, doet recht aan zijn roeping. Wie dat doet, ontmoet niet alleen zijn medemens, maar ontmoet ook God die hem roept.

Mattheus heeft grote verhalen nodig, omdat de geboorte van zo'n bijzondere Messias altijd omgeven moet zijn met wonderen. Anders gaat het niet. Anders zouden de lezers het niet geloven.

Grappig is dat voor de lezers toen dit soort wonderlijke zaken nodig waren, terwijl ze ons afleiden van waar het om gaat.

Maar goed: dit alles gezegd zijnde: is het nu zo makkelijk? Ik vrees van niet. Ons menselijk leven is lang niet altijd eenvoudig. We hopen natuurlijk wel, dat alles ook ons van een leien dakje afgaat. Maar laten we eerlijk zijn, dat valt vaak tegen. En als er dan zo'n liefdevolle God zou zijn, waarom merken we daar zo weinig van? Een kleine knipoog

uit de hemel. Een klein mazzeltje. Dat is toch niet teveel gevraagd? Soms komt dat gewoon niet. Wandelen we in het duister. Is het leven te lang te verdrietig en te eenzaam. Komen we niet tot ons recht, wat we ook doen.

Dan zijn er geen eenvoudige antwoorden. Dan is wat ons rest als geloofsgemeenschap elkaar vasthouden, zonder oordelen, zonder suggesties, zonder goede ideeën. Gewoon vasthouden, in liefde, in hoop. Laten we eerlijk zijn: ieder van ons herinnert zich die momenten, waarop we het nodig hadden. Waarop mensen onze vasthielden en zonder dat, waren we in een grondeloze diepte gestort.

Elkaar willen we vasthouden omdat we hopen, geloven, niet willen loslaten, dat het eens goed komt. Dat niemand uiteindelijk losgelaten wordt. Dat wat deze mens in Israel verteld heeft, echt waar is.

Inderdaad: daarmee grijpen we boven ons macht. Maar goed, dat moet dan maar. En dan kunnen we het voorbeeld voor ogen houden van deze niet bestaande wijzen, die op pad gingen, voorgegaan door een ster, beeld van een lichtende boodschap, die alleen zij en de schrijver van het Evangelie zagen. Want dat is onze rol in deze wereld, waarin geloven zo weinig relevant meer lijkt te zijn.

Wij geloven in een boodschap die voor iedereen bestemd is. Waarvan we denken dat vele mensen – en ook wij zelf – er van zouden opknappen als ze het zouden zien. Tegelijkertijd kunnen we niets bewijzen en zien we het zelf ook niet altijd. En toch...

Het is als in het lied, dat we gaan beluisteren. Het geloof in het aanbreken van het voorjaar. Die lichte tijd, die tijd van hoop en verlangen. Die tijd waarin het leven weer doorbreekt. Die komt, hoe dan ook.

Dat is wat in alle opzichten dat kind in die kribbe, die vreemde gasten uit het Oosten en een Evangelist met een creatieve pen ons steeds opnieuw vertellen.

Amen.

Stilte

Mark Hoos zingt: Franz Schubert, Frühlingsglaube D 686

Die linden Lüfte sind erwacht,

Sie säuseln und weben Tag und Nacht,

Sie schaffen an allen Enden.

O frischer Duft, o neuer Klang!

Nun, armes Herze, sey nicht bang!

Nun muß sich Alles, Alles wenden.

Die Welt wird schöner mit jedem Tag,

Man weiß nicht, was noch werden mag,

Das Blühen will nicht enden.

Es blüht das fernste, tieffste Thal.

Nun, armes Herz, vergiß der Qual!

Nun muß sich Alles, Alles wenden.

De milde winden naad'ren zacht,

Zij suizen en weven dag en nacht,

Doen leven wat eerst verdorde.

O frisse geur, o nieuwe klank!

Nu, arme ziel, wees vrij en frank,

Alles gaat anders, anders worden!¹

De wereld wordt mooier van dag tot dag,

Wie weet, wat hiervan nog komen mag,

De lente neemt alle horden.

Elk dal is nu in bloei gekleed:
Dus, arme ziel, vergeet je leed!
Alles gaat anders, anders worden!
[vertaling Lau Kanen]

Gebeden, afgesloten met Onze Vader

Eeuwige God,

We danken u, voor uw boodschap van licht en liefde.

We danken u voor mensen die het voor ons uitstralen.

We danken u, dat u ons vasthoudt, door mensen heen.

En toch vragen we om uw ontferming. Want ondanks alles, is het niet altijd eenvoudig. Zien we niet direct het licht doorbreken. Blijft het koud om ons mensen heen, is de duisternis te dicht. Breekt het licht niet door.

Ontferm u over ons, als we verdriet hebben of onzeker zijn. Als we ziek zijn of pijn hebben. Wees met ons als het leven zwaar is. Als de dood op de loer ligt.

Geef het ons, dat ondanks alles uw licht doorbreekt voor ons. Dat er warmte gebracht wordt in ons hart. Dat u ons, telkens opnieuw, nieuw leven en liefde geeft.

In stilte willen we u bidden. We denken aan onze medemensen die ons lief zijn. De medemensen die wij haten. De mensen die wij niet kennen. Allemaal schepselen van u, die in uw licht mogen bestaan.

Ontferm u over uw mensen, als we bidden in de stilte.

[...]

Met heel uw kerk bidden we met de woorden van Jezus:

Onze Vader die in de hemel zijt,

Uw naam worde geheiligd.

Uw koninkrijk kome.

Uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel.

Geef ons heden ons dagelijks brood.

En vergeef ons onze schulden

zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.

En leid ons niet in verzoeking,

maar verlos ons van de boze.

Want van U is het koninkrijk

en de kracht en de heerlijkheid

in eeuwigheid.

Amen.

Mededelingen en collecte

Orgelspel tijdens de collecte

Slotlied 969 In Christus is noch west noch oost

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde

Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze
geloofsgemeenschap,

Haar taak in deze wereld, met haar noden.

En gaan wij van hier naar ons huis en onze levensopdracht,

Onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.

De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.

De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Amen.

Lied 978: 4 Laat dan mijn hart u toebehoren

Orgelspel